

Отримано: 21 лютого 2022 р.

Прорецензовано: 28 лютого 2022 р.

Прийнято до друку: 4 березня 2022 р.

e-mail: v.patriarkh@donnu.edu.ua

DOI: 10.25264/2519-2558-2022-13(81)-311-315

Патріарх В. О. Поняття сексизму в термінологічній системі гуманітаристики та гендерної лінгвістики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 13(81). С. 311–315.

УДК: 81'276:316.647.82

Патріарх Вікторія Олександрівна,
асистент кафедри англійської філології,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПОНЯТТЯ СЕКСИЗМУ В ТЕРМІНОЛОГІЧНІЙ СИСТЕМІ ГУМАНІТАРИСТИКИ ТА ГЕНДЕРНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Мова функціонує в соціальному контексті, що зумовлює існування різних видів її взаємодії з основними суспільними інститутами, що пов'язано й з актуалізацією проблем гендеру та сексизму, які віддзеркалюються в мові й активно вивчаються сьогодні в межах гендерної лінгвістики, що посідає чільне місце в системі гуманітаристики і яка має статус нового напрямку мовознавства, що приніс із собою багато малодосліджених проблем. Ця розвідка й присвячена вивченню особливостей тлумачення понять сексизм та мовний сексизм у сучасному науковому дискурсі, лінгвістичному зокрема. Для аналізу виокремлено визначення цих термінів на різних етапах вивчення актуалізованої проблеми, а також дефініції, що зафіксовані в сучасних термінологічних словниках та тезаурусах. Висвітлюється проблемність інтерпретації термінів сексизм і мовний сексизм та понять, що до них дотичні. Відстежено два протилежні підходи до інтерпретації терміна сексизм, що поширені серед представників фемінізму в мовознавстві. Розглянуто й статус терміна мовний сексизм у метамові гендерної лінгвістики. Зроблені узагальнення й висновки сприятимуть створенню словника термінів гендерної лінгвістики.

Ключові слова: гендерна лінгвістика, метамова, сексизм, словник, термін, фемінізм.

Viktoriia Patriarkh,
assistance lecturer,
Vasyl' Stus Donetsk National University

NOTION SEXISM IN THE TERMINOLOGICAL SYSTEM OF HUMANITARISTICS AND GENDER LINGUISTICS

The language functions in the sociological context and creates different types of its` correlation with the main social institutions, connected with the actualization of the gender and sexism problem. These notions are reflected in the language, being actively studied in the sphere of gender linguistics, which is considered to be one of the main spheres in the system of humanitaristics. Gender linguistics has the status of a new linguistic branch, which brought a lot of underinvestigated problems. This research is dedicated to the studying of interpretation peculiarities of such terms as sexism and sexism in language in the modern scientific discourse, especially in the linguistic one. The interpretation of these terms and the definitions, fixed in dictionaries of terms and a thesaurus, are singled out on the different stages of the actualized problem for the analysis. The interpretation of such terms as sexism and sexism in language with their correlated notions are highlighted here. Two different approaches of sexism interpretation are observed, being widespread among the representatives of feminism in linguistics. The actualization of sexism is highlighted by the corresponding verbal and non-verbal means. Attained results and conclusions will help us to create a special terminological dictionary of gender linguistics.

Keyword: gender linguistics, metalanguage, sexism, dictionary, term, feminism.

Постановка наукової проблеми та її значення. Рух за рівні права та можливості для жінок і чоловіків вплинув на всі сфери людського буття, включаючи науку та освіту. Зазвичай жінки як члени суспільства частіше зазнають утисків. Увага до фактів, що свідчать про переваги однієї статі над іншою з кожним роком зростає. Констатується наявність певної дискримінації. Поняття сексизм порівняно недавно ввійшло в активний обіг, набуло статусу терміна гендерної лінгвістики й неоднозначно інтерпретується, а тому важливе для наукового дослідження. Як відомо, існують стереотипні відмінності між образами чоловіків і жінок у концептуальній та мовній картинах світу. Учені наголошують, що ці стереотипи умовно можна поділити на *статеві* (відмінності, мотивовані біологічною природою чоловіків і жінок) та *гендерні* (відмінності, що сформувалися під впливом соціуму) (Ильин, 2010). Тетяна Космеда ж зауважує: «У кожній патріархальній культурі гендерна система була одним з основних механізмів життя суспільства. Статева, гендерна ідентичність особистості були, що цілком логічно, основою світовідчуття, світорозуміння й світосприйняття людини. Зрозуміло, що все це фіксувала мова» (Космеда та ін., 2014: 22). Цілком логічно в мові з'явилося нове поняття – *мовний сексизм*, що теж потребує належної інтерпретації.

Постановка завдання. Мета цієї наукової студії – з'ясувати підходи сучасних дослідників до інтерпретації поняття сексизм та, відповідно, *мовний сексизм*. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) виокремити для аналізу наявні тлумачення поняття сексизм та мовний сексизм з відповідної наукової літератури й простежити специфіку їх інтерпретації; 2) систематизувати отримані результати з можливістю їх використання для створення словника термінів гендерної лінгвістики. **Об'єкт** дослідження – термінологія гендерної лінгвістики. **Предмет** – багатоаспектна інтерпретація термінів сексизм та мовний сексизм з визначенням їх статусу в системі термінів гендерної лінгвістики. **Матеріалом дослідження** слугує словник гендерних термінів, укладений З. Шевченко (Словник, 2016), що репрезентує загальну систему термінології гендеру як репрезентанта гуманітарних знань, тлумачний словник української мови (Великий..., 2005), глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності (Глосарій, 2021), актуальні наукові праці з проблематики гендерної лінгвістики (Архангельська, 2011; Брус, 2001; Кісь, 2010; Тараненко, 2021), а також сучасні словники лінгвістичних термінів (Короткий..., 2001; Загнітко, 2012; Селіванова, 2006).

Виклад основного матеріалу. У середині ХХ ст. «назріли об'єктивні умови для становлення нових напрямів мовознавства – соціолінгвістики, психолінгвістики, комунікативної лінгвістики, прагмалінгвістики, теорії дискурсу тощо. Поступово в коло інтересів цих лінгвістичних галузей потрапили й соціокультурні відмінності жіночого та чоловічого менталітету, а також традиційна відмінність щодо виховання дітей, урахування особливостей їхньої психіки та способу життя. Дослідження 1970-х рр. засвідчують, що відбулося визнання цієї проблеми як мовознавчої. Так і з'явилася *лінгвістична гендерологія*, чи *гендерна лінгвістика*, що «стала самостійним науковим напрямом мовознавства, яка досліджує гендерні аспекти мови та мовлення, комунікації» (Космеда та ін., 2014: 15). Можна стверджувати, що сьогодні *гендерна лінгвістика* посідає чільне місце в мовознавстві як молодий напрям, що актуалізував малодосліджені проблеми.

Гендерний рух кидає сьогодні виклик суспільству. Оксана Кісь зазначає, що в основі *сексизму* лежать «вироблені віками стереотипи та упередження, згідно яких чоловіки засадничо кращі за жінок, мають низку “вроджених” переваг (фізичних, інтелектуальних, творчих тощо). Подібні уявлення виправдовують дискримінацію жінок, надаючи саме чоловікам вищий суспільний статус, більше прав та можливостей, прийняття рішень та лідерство в суспільно-значущих сферах. У патріархатних суспільствах (і українське тут не виняток) *сексизм* спрямований головно на жінок. Ідеологія і практика *сексизму*, або гендерна дискримінація, може бути як явною, так і набувати прихованого вигляду» (Кісь, 2010: 518).

Проблема інтерпретації терміна *сексизм* привертає увагу дослідників, що працюють у сфері української гуманітаристики, серед яких і мовознавці. Важливими для його комплексної інтерпретації стали праці таких українських мовознавців, як Алла Архангельська, Марія Брус, Оксана Кісь, Тетяна Космеда, Олександр Тараненко.

Розгляньмо, як подано тлумачення лексеми *сексизм* у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови», що укладений за ред. В'ячеслава Бусела, порівняймо: «*сексизм* – упередження, засноване на проблемі статі» (Великий..., 2005: 1302). Таке визначення, зрозуміло, є дещо звуженим, адже до уваги взято лише соціальний аспект статі, що зумовлено статусом тлумачного словника. Ключовими семантиками в структурі значення розглядуваного слова в цьому разі є ‘упередження’ і ‘стать’. Така інтерпретація веде до необхідності виокремлення дихотомії *чоловічий (маскулінний) сексизм – жіночий (фемінний) сексизм*.

Звернувшись до словників лінгвістичних термінів, укладених в Україні в ХХІ ст., зокрема (а) «Короткого словника лінгвістичних термінів», що створений за ред. Світлани Єрмоленко (2001), а також словників лінгвістичної термінології, авторами яких є (б) Олена Селіванова (2006) і (в) Анатолій Загнітко (2012), зіштовхуємося з фактом відсутності поняття *сексизм* чи *мовний сексизм* у реєстрі зазначених словників. Маємо прогалину.

Тамара Марценюк пропонує таке тлумачення *сексизму*, порівняймо: «*сексизм* – настанови, дії, та інституції, які знецінюють, обмежують чи надають переваги за ознакою статі (англ. *sex – стат*). Якщо *фемінізм* розглядає дискримінацію з погляду перехресності, то йдеться про те, що дискримінація може бути не лише за однією ознакою, а одночасно за кількома – це називається подвійною, потрійною або взагалі множинною дискримінацією» (Марценюк, 2018: 94). Зазначена дослідниця виокремлює типи *сексизму* з огляду на характер дискримінації щодо актуалізації її в кількісному вимірі: урахуовуючи теорію фемінізму, вона вказує на існування ще низки його видів – (а) подвійний та (б) потрійний, зауважуючи, що їх може бути ‘енна’ кількість.

У визначеннях документів, розроблених Радою Європи, *сексизм* – це «дія, жест, візуальний прояв, вимовлені або написані слова, практика або поведінка, в основі яких лежить ідея про те, що людина або група людей гірші через свою стать, та які виявляються в публічній або приватній сферах, у мережі або поза нею і скеровані на (або спричиняють): 1) порушення власної гідності або прав людини чи групи людей; 2) фізичну, сексуальну, психологічну або соціально-економічну шкоду або страждання особи чи групи людей; 3) створення загрозливого, ворожого, принизливого або образливого середовища; 4) перешкоджання незалежності або повноцінному здійсненню прав з боку особи чи групи осіб; 5) підтримку та посилення гендерних стереотипів» (Рекомендація, 2019). У наведеному фрагменті увага цілком закономірно фокусується на соціально-економічному, правовому, психологічному, фізичному, сексуальному та мовному аспектах інтерпретації поняття *сексизм*. Тут *сексизм* розглядають не лише як наслідок *вербальної дискримінації*, що здійснюється за допомогою словесних форм, але й *невербальної* – (1) дія, (2) жест, (3) візуальний прояв. Уважаємо, що цей ряд можна продовжити, назвавши й інші типи невербальної комунікації. Крім того, вияв *сексизму*, як зауважено, може відбуватися в (а) усній та (б) писемній формі. Звісно, що в цьому разі йдеться про реалізацію *сексизму* відповідними вербальними і невербальними засобами у відповідній формі (усній чи писемній), а це вже стосується мовного аспекту, тобто зазначені вияви є предметом дослідження гендерної лінгвістики і йдеться *про вияв сексизму в мові, мовленні, комунікації*.

Для широкого розуміння терміна *сексизм* звернімося й до Глосарію та тезаурусу Європейського інституту з гендерної рівності, де *сексизм* інтерпретується як «дії чи ставлення, що дискримінують людей, на основі лише їх статі. *Сексизм* пов'язаний із владою таким чином, що до осіб при владі зазвичай ставляться з прихильністю, а ті, хто не має влади, зазвичай піддаються дискримінації. *Сексизм* також пов'язаний із стереотипами, оскільки дискримінаційні дії чи погляди часто ґрунтуються на помилкових переконаннях або узагальненнях щодо статі, а також на загостренні уваги до гендерного фактору там, де це не потрібно» (Глосарій, 2021: 140). Чинник *стереотипів* у *сексизмі* відіграє важливе значення, насамперед і стереотипів комунікативних, мовних, зокрема, як зауважувалося, вербальних і невербальних з урахування чинника вербалізації невербаліки (Осіпова, 2019).

Звісно, що в словнику гендерних термінів, укладеному Зоєю Шевченко (2016), термін *сексизм* дефініюється відповідно до засад термінографії, порівняймо: «*сексизм* (англ. *sexism*, від лат. *sexus* – стать, синонім – *гендерна дискримінація*) – дискримінація людини за ознакою *статі* чи *гендерною ідентичністю*. У суспільстві *сексизм* може бути представлений у вигляді системи стереотипів, офіційно закріплених положень чи навіть ідеології. В основі *сексизму* лежить переконання про перевагу однієї статі над іншою. Основним противником *сексизму* виступає *фемінізм*» (Словник..., 2016: 175). У цьому визначенні констатується наявність синонімічної конструкції – *сексизм = гендерна дискримінація*. Можна виокремити такі складники семної будови терміна *сексизм*: ‘стать’, ‘дискримінація’, ‘ідентичність’, ‘стереотип’, ‘ідеологія’, ‘переконання’, ‘перевага’, ‘фемінізм як противник’.

З огляду на теорію аксіології, *сексизм* може мати (1) *позитивні* або (2) *негативні* установки, або ж (3) можуть актуалізуватися *обидві водночас*. Усі перераховані аксіологічні типи *сексизму* репрезентовані саме в словнику гендерних термінів, укладених З. Шевченко. Спираючись на думку Тодда Нельсона (Todd Nelson), викладену в праці «The psychology of prejudice» («Психологія упереджень. Секрети шаблонів мислення, сприйняття та поведінки»), прийнято розрізняти два види сексизму: (1) *ворожий* і (2) *добррозичливий*. На його думку, *ворожий сексизм* є негативною установкою, що базується на переконанні «про неповноцінність жінок порівняно із чоловіками», зокрема й про «більш низький рівень інтелекту та компетентності жінок». А *добррозичливий сексизм* зазначений учений пропонує кваліфікувати, як систему «традиційних переконань про жінок, які породжують позитивні почуття в того, хто їх відчуває» (16, с. 175). Але З. Шевченко уточнює, що «цей тип *сексизму* підтримує стереотипне сприйняття й обмежує мішень (жінок), оскільки базується на припущенні переваги чоловіків. *Ворожий сексизм* і *добррозичливий сексизм* мають тенденцію корелювати, оскільки обидва базуються на схожих переконаннях щодо жінок. Обидва типи *сексизму* розглядають жінок як «слабку статтю» і вважають, що саме тому вони повинні виконувати допоміжні ролі в суспільстві. Добррозичливий сексисти бажають захищати жінок, вони поважають і захоплюються їх ролями матерів і дружин, вони ідеалізують жінок як романтичні об'єкти кохання. Ворожі сексисти сприймають жінок як нездатних займати владні позиції» (Словник..., 2016: 175–176). Зазначене твердження дає змогу виокремити *лінгвоаксіологічний аспект* інтерпретації *сексизму*. Крім того, Т. Нельсон актуалізує поняття *гендерні почуття*, зважаючи на емоційне ставлення тих, хто дотримується поглядів, які співвідносяться з *ворожим* або *добррозичливим сексизмом*. Емоції, звісно, вербалізуються чи актуалізуються за допомогою невербальних засобів, як зауважувалося, тому зазначена проблема безпосередньо торкається не лише гендерної лінгвістики, але й теорії *лінгвоемоціології* та *психолінгвістики*.

Важливо й те, що існують особистості, які можуть виражати обидві установки, або ж взагалі не ділити жінок на категорії. Зазначене номінують *амбівалентним сексизмом*. «Амбівалентні сексисти стереотипно негативно реагують на одних жінок і стереотипно позитивно – на інших, а несексисти не поділяють жінок на категорії та не підтримують *гендерні стереотипи*» (Словник..., 2016: 176).

Розгляньмо *сексизм* крізь призму теорії гендерної лінгвістики, репрезентанти якої наголошують, що представники фемінізму в мовознавстві стверджують: «Мова – чоловічий винахід, тому в ній нібито наявні гендерно-дискримінаційні структури, які певним чином впливають на мислення її носіїв. Відштовхуючись від цієї тези, вони доходять висновку, що дійсність є такою, якою ми її назвемо, і що ми всі перебуваємо в полоні *патріархатних стереотипів*» (Кочерган, 2013: 104). Учені актуалізують і термін «*гендерна сліпота*» й рекомендують змінити структури мови, що формують такі стереотипи, тобто здійснити «гендерну корекцію андроцентричного лінгвального мислення» (Кочерган, 2013: 104). Для цього й необхідно намагатися усунути з мови структури, що виражають перевагу (вищість) однієї статі над іншою, оскільки «підпорядкований (упідлеглений) стан жінки в мові визначає її нерівноправний із чоловіком статус» (Кочерган, 2013: 104). Дослідники зауважують, що «*патріархат* уже давно не означає «панування батьків». Деякі науковці вважають, що ми живемо за *фратріархату* – панування братів. І, звісно, *патріархат* не означає, що владу має кожен окремий чоловік: насправді, *патріархат* – це система, де лише деякі чоловіки мають владу над усіма іншими – і чоловіками, і жінками» (Кауфман, Кімел, 2019: 110).

У сучасному суспільстві критикується *андроцентризм* як традиція, що «зводить людську суб'єктивність до єдиної чоловічої норми, репрезентованої як універсальна об'єктивність. Тобто андроцентрична парадигма передбачає, що *маскулінність* – це норма. Відповідно *феміністичність* – відхилення від норми» (Марценюк, 2018: 95). Ті ж феміністичні студії піддають жорсткій критиці й «патріархат як норму суспільного життя. *Патріархатні* традиції – навколо нас, вони зберігаються у звичаях та прислів'ях. Наприклад, відома фраза «*чоловік – голова, а жінка – шия*» свідчить, кому належить влада насправді. Хоча ми можемо почути у відповідь, що все одно жінка, яка уособлює шию, крутить головою, тобто має приховану владу. Виходить, що жінкам доводиться маніпулювати, хитрувати, щоб досягти свого» (Марценюк, 2018: 95–96). Критично оцінюючи цей приклад, зрозуміло, дослідники демонструють феміністичний підхід. Т. Космеда підкреслює, що «чоловікам притаманна завищена самооцінка, самовпевненість зосередженість на завданні, схильність до стереотипів у спілкуванні, тобто авторитарний стиль мовлення» (Космеда та ін., 2014: 199). Крім того, важливо розуміти, що «механізми підпорядкування жінок реалізуються й андроцентричною структурою мови, й прийнятими в суспільстві мовними практиками. Закодований у мовних нормах *сексизм* виявляється в мовленні та мовних практиках, зокрема в системі звертань, компліментів, похвал, відзнак і називань тощо» (Космеда та ін., 2014: 199). Зазначена дослідниця наводить приклади звертання до жінок – *сонечко*, *красуне*, *голуб'ятко* тощо. «Якщо на звертання *ластівко моя* ви не можете відповісти *мій голубе* – це *мовний сексизм*» (Космеда та ін., 2014: 199). Ідеться про допустимі мовні стереотипи звертань залежно від конкретної мовленнєвої ситуації.

У науковій літературі актуалізується й питання «щодо адекватності застосування назв осіб жіночої статі – не з окремим тлумаченням, а через відсилання до відповідних назв осіб чоловічої статі (у разі наявності таких), що може трактуватися тепер як один з проявів *мовного сексизму* (хоча це практикується, звичайно, тільки з метою відбиття системності словотвірних відношень і для компактності словникових статей): *балакуха* – жін. до *балакун*, *фельдшерка* – жін. до *фельдшер*. Крім того, що застосування такої формули тлумачення йде врозрід з ідеологією гендерної лінгвістики, воно в певних випадках може вступати також у явну суперечність з фактами реальної мовної дійсності» (Тараненко, 2021: 88). Уважаємо цілком коректним визначення *мовного сексизму*, що його пропонує Марія Брус: «*мовний сексизм* – вираження в мові чи мовними засобами тенденційних поглядів і переконань, які принижують, недооцінюють та стереотипізують жінок за статевою ознакою» (Брус, 2001: 122). Однак, як видається, таке приниження може стосуватися й чоловіків. Визначення М. Брус потребує ще одного доповнення: враховувати необхідно не лише те, що виявляється в мові чи мовними засобами, але дещо ширше – у мовленні, комунікації з урахування невербальних засобів, що супроводжують комунікацію, про що йшлося вище.

Олександр Тараненко звернув увагу на ще один тип вияву *сексизму* в мові. Дослідник зазначає: «Якщо брати сферу власних назв, топонімів, наприклад, все одно буде значно більше представлено назвами, похідними від назв чоловіків (факт, що на нього також звертає увагу феміністична лінгвістика як на вияв *сексизму*) – князів, царів і королів, воїнів і першовідкривачів нових земель, діячів культури, науки, літератури, винахідників та ін., ніж від жінок. Попри закляки до того, що жінка має право на позначення своєю власною назвою, а не назвою чоловіка, невідомо, чи суспільство погодилося б на те, щоб, зокрема, в прізвищах, носіями яких можуть бути і є також жінки, були вилучені або якось замінені компоненти, що

цілком однозначно свідчать про їхню належність спочатку саме чоловікам» (Тараненко, 2021: 91). То ж навіть сфера номінації, моделювання власних назв базується на принципі *сексизму*, що все ж потребує ретельного аналізу.

Алла Архангельська зауважує, що «значення мови як засобу приниження однієї статі іншою стимулює не-наукове її вивчення, неаргументованість багатьох висновків через ототожнення некогерентних понять ‘андроцентричність мови’, ‘мовний сексизм’ і ‘неполікоректність’» (Архангельська, 2011: 268). Дослідниця заперечує коректність терміна *мовний сексизм* у значенні ‘мовне насилля’, що полягає в домінуванні андроцентризму. Але не можна загалом заперечувати наявність *мовного сексизму*, зважаючи на факти мови, мовлення та комунікації.

Аналізуючи погляди А. Архангельської в рецензії на її монографію, Михайло Кочерган пише, що «А. Архангельська на багатьох переконливих фактах доводить безпідставність цих аргументів для висновку про *сексизм* у мові. Основна ідея праці, яка чітко сформульована у прикінцевих висновках, полягає в тому, що мови – насамперед знакові системи і наявні в них мовні асиметрії є результатом не соціальних, а головно мовних еволюційних процесів, тому розглядати їх як наслідок соціальної нерівності й упередженого ставлення однієї статі до іншої неправомірно. Приблизники гендерної лінгвістики підходять до мови з позиції “ображеного”, їх бачення дискримінації має суб’єктивний характер...» (Кочерган, 2013: 105). Однак це твердження, як видається, є дискусійним.

Незалежно від того, визнаємо ми *мовний сексизм* чи ні, варто дотримуватися *мовленнєвого етикету*. Олена Селіванова зазначає, що *мовленнєвий етикет* «служить оптимізації спілкування, спрямованого на комунікативне співробітництво за умови врахування соціальних, вікових, статевих, освітніх ознак комунікантів» (Селіванова, 2006: 356). І з цим не можна не погодитися.

XXI ст. кидє суспільству певні виклики гендерного характеру та проблему подолання *сексизму* як такого, дослідники наголошують, що «для викорінення *сексизму* недостатньо просто скерувати всіх чоловіків і (багатьох жінок) на психотерапію, щоб вони змінили своє ставлення, хай як приємно уявляти собі таке просте вирішення проблеми. Потрібно змінювати суспільні інститути й усувати законодавчі бар’єри, у яких оприявнюється таке ставлення» (Кауфман, Кімел, 2019: 152). Однак проблема багатоаспектної інтерпретації поняття *сексизм*, визначення ознак цього терміна, його типів, дослідницьких аспектів, зокрема у фокусі лінгвістики загалом і гендерної лінгвістики зокрема є складною, як і випрацювання заходів для його подолання.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, з’ясовано, що поняття *сексизм* має статус міждисциплінарного та обслуговує низку гуманітарних наук, зокрема психологію, культурологію, соціологію, філософію, історію, політологію, юриспруденцію. За останні два роки суттєво змінилася законодавча та нормативна база України щодо подолання *дискримінації*, зокрема й *сексизму* як одного з її видів.

Доведено, що гендерна лінгвістика й феномен *сексизму* зокрема включає дослідницькі аспекти, які безпосередньо належать до проблематики комунікативної лінгвістики, лінгвоаксіології, психолінгвістики, лінгвоемоціології, дискурслінгвістики, лексикології і ономастики зокрема, фразеології, словотворення, морфеміки, граматики, стилістики.

Проаналізувавши погляди вчених на проблему інтерпретації актуалізованого терміна, узагальнимо, що в загальномовних тлумачних словниках термін *сексизм* інтерпретують у *вужкому* значенні. У спеціалізованих глосаріях та словниках гендерних термінів відображено більш *широкий* підхід до інтерпретації цього поняття, оскільки *сексизм* інтерпретується як (1) сукупність вербальних і невербальних засобів, (2) що фіксуються в мовних формах – і в усному, і в писемному мовленні, комунікації, урахуваючи всі її види (відповідні комунікативні стратегії і тактики, мовні стереотипи, етикетні форми тощо); (3) дискурсивній практиці або поведінці мовної особистості, урахуваючи й лінгвоперсону конкретного народу, (4) в основі яких лежить ідея про те, що людина або група людей гірші через свою стать, що визначається мовним, соціальним, політичним, правовим, економічним і культурним контекстами буття жінки чи чоловіка. Відповідно, виокремлюють і аспекти дослідження *сексизму*, серед яких і мовний, аксіологічний, психологічний та ін. Не всі дослідники визнають явище *мовного сексизму*. Однак не можна заперечувати того, що соціум впливає на мислення і спосіб вербалізації думок, мовомислення. Створено комунікативні формули, відповідні номінації, конструкції, що демонструють нерівність статей. Тому *мовний сексизм* – це образний термін, що може означати лише фіксацію нерівності статей в мові, мовленні й комунікації. Хоч деякі вчені заперечують такий підхід, зазначаючи, що значення мови як засобу приниження однієї статі іншою стимулює не-наукове її вивчення, репрезентує неаргументованість багатьох висновків через ототожнення некогерентних понять *андроцентричність мови* та *мовний сексизм*.

Підводячи підсумок, зазначмо, що викоринити *сексизм* як феномен нашого буття можна лише шляхом цілісної структурної реформи в усіх сферах суспільства, насамперед включаючи мову, мовлення, комунікацію, а також культуру, освіту, науку, громадське життя та сферу трудової діяльності.

Перспектива дослідження – комплексний опис термінів гендерної лінгвістики, що формують її метамову, оскільки на сьогодні відсутня її систематизація й репрезентація у відповідному словнику.

Література:

1. Архангельская А. Сексизм в языке. Olomouc: Univerzita Palackeho, 2011. 326 с.
2. Брус М. П. Загальні жіночі особові номінації в українській мові XVI–XVII століть: словотвір і семантика : дис... канд. філол. наук : 10.02.01 / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2001. 260 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2005. С. 1302.
4. Глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності / Ред. кол. М. Бабак, О. Давліканова, М. Дмитрієва, М. Козир, Л. Компанцева, К. Левченко, М. Скорик, О. Суслєва; оновл. вид. К.: «Вістка», 2021. 170 с.
5. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Либідь, 2001. 224 с.
6. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Донецьк: ДонНУ. Т. 3, 2012. 426 с.
7. Ильин Е. П. Пол и гендер. Серия «мастера психологии». СПб.: Питер, 2010. 688 с.
8. Кауфман М., Кімел М. Чоловіки про фемінізм. Київ: Книголав, 2019. 208 с.
9. Кісь О. Гендерні аспекти реклами: сексизм як негативний чинник формування гендерних відносин в Україні. *Практичні аспекти впровадження принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в діяльності Верховної Ради України* / Заг. ред.

О. Сулова. Програма сприяння Парламенту II: Програма розвитку законотворчої політики. Київ: Москаленко О. М. ФОП, 2010. С. 50–70.

10. Космеда Т. А., Карпенко Н. А., Осіпова Т. Ф., Саліонович Л. М., Халіман О. В. Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика: колект. монографія / за наук. ред. проф. Т. А. Космеди. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; Дрогобич: Коло, 2014. 472 с.

11. Кочерган М. П. [Рецензія]. Рец. на кн.: Архангельская А. Сексизм в языке. Olomouc: Univerzita Palackeho, 2011. 326 с. *Мовознавство*, 2013. № 5. С. 104–106.

12. Марценюк Т. Чому не варто боятися фемінізму. Київ: Видавничий дім «Комора», 2018. 328 с.

13. Осіпова Т. Невербальна комунікація та своєрідність її виявлення в українському дискурсі: феномен вербалізації неverbаліки / наук. ред. Т. А. Космеда. Харків: Вид-во Іванченка І.С. 2019. 388 с.

14. Рекомендація CM/Rec (2019), ухваленої Комітетом міністрів Ради Європи 27 березня 2019 року. URL: <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-1-on-preventing-and-combating-sexism/168094d894> (дата звернення: 14.02.2022).

15. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

16. Словник гендерних термінів / укладач З. В. Шевченко. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2016. 336 с.

17. Тараненко О. О. Андрогенізм у системі мовних координат і сучасний гендерний рух : монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 112 с.

References:

1. Arhangelskaya A. Seksizm v yazyke [Sexism in language]. Olomouc: Univerzita Palackeho, 2011. 326 s. [in Russian].
2. Brus M. P. Zahal'ni zhinochi osobovi nominatsiyi v ukrayins'kiy movi XVI–XVII stolit': slovotvir i semantyka [General female personal nominations in the Ukrainian language of the XVI – XVII centuries: word formation and semantics] : dys... kand. filol. nauk : 10.02.01. Ivano-Frankivs'k, 2001. 260 s. [in Ukrainian].
3. Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy : 250000 [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250,000] / uklad. ta holov. red. V. T. Busel. Kyiv, Irpin': Perun, 2005. S. 1302. [in Ukrainian].
4. Hlosariy i tezaurus Yevropeys'koho instytutu z gendernoyi rivnosti [Glossary and thesaurus of the European Institute for Gender Equality] / Red. kol. M. Babak, O. Davlikanova, M. Dmytryeva, M. Kozyr, L. Kompantseva, K. Levchenko, M. Skoryk, O. Suslova; onovl. vyd. K.: Vistka, 2021. 170 s. [in Ukrainian].
5. Korotkyy tлумachnyy slovnyk lnhvistychnykh terminiv [A short glossary of linguistic terms] / Za red. S. Ya. Yermolenko. K.: Lybid', 2001. 224 s. [in Ukrainian].
6. Zahnitko A. Slovnyk suchasnoyi lnhvistyky: ponyattya i terminy: u 4 t. [Dictionary of modern linguistics: concepts and terms]. Donets'k: DonNU. T. 3, 2012. 426 s. [in Ukrainian].
7. Ilin E. P. Pol i gender. Seriya «mastersa psihologii» [Sex and gender. A series of "Masters of Psychology"]. SPb.: Piter, 2010. 688 s. [in Russian].
8. Kaufman M., Kimmel M. Choloviky pro feminism [Men about feminism]. Kyiv: Knyholav, 2019. 208 s. [in Ukrainian].
9. Kis' O. Henderni aspekty reklamy: seksyzm yak nehatyvnyy chynnnyk formuvannya hendernykh vidnosyn v Ukraini [Gender aspects of advertising: sexism as a negative factor in the formation of gender relations in Ukraine]. *Praktychni aspekty vprovadzhennya pryntsyphu rivnykh prav ta mozhlyvostey zhinok i cholovikiv v diyal'nosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy [Practical aspects of implementing the principle of equal rights and opportunities for women and men in the activities of the Verkhovna Rada of Ukraine]* / Zah. red. O. Suslova. Prohrama spryyannya Parlamentu II: Prohrama rozvytku zakonotvorchoyi polityky [Parliamentary Assistance Program II: Legislative Policy Development Program]. Kyiv: Moskalenko O. M. FOP, 2010. S. 50–70. [in Ukrainian].
10. Kosmeda T. A., Karpenko N. A., Osipova T. F., Salionovych L. M., Khaliman O. V. Henderna lnhvistyka v Ukraini: istoriya, teoretychni zasady, dyskursyvna praktyka [Gender linguistics in Ukraine: history, theoretical principles, discursive practice]: kolekt. monohrafiya / za nauk. red. prof. T. A. Kosmedy. Kharkiv: KhNPU im. H. S. Skovorody; Drohobych: Kolo, 2014. 472 s. [in Ukrainian].
11. Kocherhan M. P. [Retsenziya]. Rets. na kн.: Arhangelskaya A. Seksizm v yazyke [Sexism in language]. Olomouc: Univerzita Palackeho, 2011. 326 s. *Movoznavstvo [Linguistics]*, 2013. № 5. S. 104–106. [in Ukrainian].
12. Martsenyuk T. Chomu ne varto boyatysya feminizmu [Why not be afraid of feminism]. Kyiv: Vydavnychy dim «Komora», 2018. 328 s. [in Ukrainian].
13. Osipova T. Neverbal'na komunikatsiya ta svoyeridnist' yiyi vvyavlennya v ukrayins'komu dyskursi: fenomen verbalizatsiyi neverbaliky [Non-verbal communication and the uniqueness of its manifestation in the Ukrainian discourse: the phenomenon of verbalization of non-verbalics] / nauk. red. T. A. Kosmeda. Kharkiv: Vyd-vo Ivanchenka I.S. 2019. 388 s. [in Ukrainian].
14. Rekomendatsiya CM/Rec (2019), ukhvalenoyi Komitetom ministriv Rady Yevropy 27 bereznaya 2019 roku [Recommendation CM / Rec (2019), adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 27 March 2019]. URL: <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-1-on-preventing-and-combating-sexism/168094d894> (data zvernennya: 14.02.2022). [in Ukrainian].
15. Selivanova O. Suchasna lnhvistyka: terminolohichna entsyklopediya [Modern linguistics: terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillya-K, 2006. 716 s. [in Ukrainian].
16. Slovnyk gendernykh terminiv [Dictionary of gender terms] / ukladach Z. V. Shevchenko. Cherkasy: vydavets' Chabanenko Yu., 2016. 336 s. [in Ukrainian].
17. Taranenko O. O. Androtsentryzm u systemi movnykh koordynat i suchasnyy hendernyy rukh [Androcentrism in the system of language coordinates and modern gender movement] : monohrafiya. Kyiv: Vydavnychy dim Dmytra Buraho, 2021. 112 s. [in Ukrainian].